ISSANDA MUUTMISE PÜHA AD 2026
Ilm 1:9–18 (2Ms 3:9–15; Mk 9:2–8)

9 Mina, Johannes, teie vend ja kaasosaline viletsuses ja kuningriigis ja kannatlikkuses Jeesuses, olin saarel, mida hüütakse Patmoseks, Jumala sõna ja Jeesuse tunnistamise pärast.

10 Ma olin vaimus Issanda päeval ning kuulsin enese taga valju häält, otsekui pasunast,

11 mis ütles: «Mida sa näed, kirjuta raamatusse ning saada neile seitsmele kogudusele: Efesosse ja Smürnasse ja Pergamoni ja Tüatiirasse ja Sardesesse ja Filadelfiasse ja Laodikeiasse.»

12 Ma pöördusin ümber vaatama seda häält, kes rääkis minuga. Ja kui ma olin pöördunud, siis ma nägin seitset kuldlambijalga

13 ning lambijalgade keskel kedagi, kes oli Inimese Poja sarnane ja kellel oli üll pikk kuub, vöötatud rinde alt kuldvööga.

14 Aga Tema pea ja juuksed olid valged nagu valge vill, nagu lumi, ning Tema silmad nagu tuleleek,

15 ning Tema jalad olid vasemaagi sarnased, kui see on hõõguvas ahjus, ning Tema hääl oli otsekui suurte vete kohin.

16 Tal oli paremas käes seitse taevatähte ning Tema suust välkus vahe kaheterane mõõk ning Tema palged olid otsekui päike, kui see paistab oma väes.

17 Kui ma Teda nägin, langesin ma Tema jalge ette nagu surnu. Ning Tema pani oma parema käe mu peale ja ütles: «Ära karda! Mina olen Esimene ja Viimne

18 ja Elav. Ma olin surnud, ning ennäe, ma elan igavesest ajast igavesti ning minu käes on surma ja surmavalla võtmed.»

> Mina, Johannes, teie vend ja kaaslane ahistuses ja kuningriigis ja püsivuses – sündis, et ma olin Patmoseks hüütaval saarel Jumala sõna ja Jeesuse tunnistuse pärast. Sündis, et olin Issanda päeval Vaimus ja kuulsin enda taga suurt häält – otsekui pasuna oma – ütlemas: «Mida näed, kirjuta raamatusse ja läkita seitsmele kogudusele: Efesosse ja Smürnasse ja Pergamoni ja Tüatiirasse ja Sardesesse ja Filadelfiasse ja Laodikeiasse.» Ja ma pöördusin ümber vaatama häält, mis minuga rääkis, ja olles ümber pöördunud, nägin seitset kuldset lambijalga ja lambijalgade keskel Inimese Poja sarnast, rüütatud pahkluudeni ja kuldse vööga rinnust vöötatud, Tema pea aga ja juuksed valged kui valge vill, otsekui lumi, ja Tema silmad kui tuleleek, ja Tema jalad valgevase sarnased otsekui ahjus hõõguma aetud ja Tema hääl otsekui paljude vete hääl. Ja paremas käes on Tal seitse tähte ja Tema suust välja tulemas vahe kaheterane mõõk ja Ta silmnägu – otsekui päike paistab oma väes. Ja kui ma Teda nägin, langesin Tema jalge ette kui surnu ja Ta pani oma parema käe minu peale, üteldes mulle: «Ära karda! Mina olen Esimene ja Viimne ja Elav. Ja ma sain surnuks ja vaata, ma olen Elav igaveseks ajaks igavesti ja mul on surma ja surmavalla võtmed.»

Sissejuhatus

Ilmutusraamat on kirjutatud tõenäoliselt 1. sajandi lõpukümnendil, selle ajalooliseks taustaks on keiser Domitianuse (valitsemisaastad 81–96 pKr) aegne kristlaste tagakiusamine[1], mis kajastub Ilmutusraamatus võitlusena lohe ja tema metsaliste ning Talle ning Tema tunnistajate vahel. Ilmutusraamatut on iseloomustatud ka kui «liturgilist prohvetinägemust», mis kõrvutab maapealse tagakiusatud, võitleva kiriku olukorra taevas toimuva lakkamatu jumalateenistusega kui ühelt poolt eeskuju ja eesmärgi, teisalt aga keset kõige lootusetumaid katsumusi julgustava, kinnitava ja lootust andva igavese eesmärgina.

Raamatu nimi on pärit selle algussalmist: ἀποκάλυψις[2] Ἰησοῦ Χριστοῦ ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεός δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει – «Jeesuse Kristuse ilmutus, mille Jumal Temale on andnud, et ta näitaks oma sulastele, mis peatselt peab sündima.» Samas salmis nimetatakse ka ilmutuse või nägemuse kirjapanijat: καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ – «Ta näitas seda, läkitades oma ingli oma sulase Johannese juurde.»

Vanas kirikus vaieldi Ilmutusraamatu kanoonilisuse üle, ent mitmed olulised kirikuisad ja teoloogid, nende hulgas Irenaeus ja Athanasius, on selles alati kindlad olnud. Küsimusi on tekitanud ka see, kes oli ilmutuse saaja ja raamatu kirjapanijana nimetatud Johannes. Kiriku traditsioonilise seisukoha järgi on tegemist sama apostel ja evangelist Johannesega, kellelt pärinevad neljas evangeelium ja kolm kirja. Oluliseks kinnituseks sellele on peetud Ilmutusraamatu enda sisu, mis tõenäoliselt ei oleks leidnud üleüldist aktsepteerimist pühakirjana, kui see ei pärineks niivõrd autoriteetsest allikast.

Ilmutusraamat on suunatud eeskätt seitsmele Väike-Aasia kogudusele, millele mõeldud läkitustega ta algab (Ilm 1:4–3:22). Johannese kirjelduse järgi oli tegemist Issanda päevaga, s.t pühapäevaga, mil ta «vaimus olles» nägi Issandat Jeesust Kristust ennast, kes teda esmalt surmani kohutas ja siis julgustas, andes talle seejärel käsu kõik järgnev üles tähendada (Ilm 1:10–19).

Tegemist on Uue Testamendi ainsa prohvetiraamatuga, millele tuleb läheneda samamoodi, nagu Vana Testamendi prohvetitele, pidades meeles prohvetikuulutuste tavapärast kolme ajalist ja sisulist tasandit: vahetu, peatselt saabuv ja kaugemasse tulevikku (lõpuaegadesse) suunatu. Kahest viimasest arusaamiseks on hädavajalik esimese adekvaatne, võimalikult ajastu- ja ajalootruu mõistmine.

---

[1] On ka neid, kelle arvates on Ilmutusraamatu ajalooliseks taustaks keiser Nero (valitsemisaastad 54–68 pKr) ajal aset leidnud kristlaste tagakiusamine.

[2] Sõna ἀποκάλυψις – «ilmutus», «ilmumine», «avalikuks saamine» – tuleneb verbist ἀποκαλύπτω – «ilmutama», «avaldama», «teatavaks tegema» –, mis tähendab sõnasõnalt – nagu ka ladina *revelo* – «katet eemaldama».

Sellest lähtudes on – iseäranis Väike-Aasia kogudustele suunatud läkitusi silmas pidades – arusaadav, et Ilmutusraamat on kirjutatud eeskätt julgustusena ja meeleparanduskutsena parajasti aset leidva ja tulevikus veelgi ägeneva tagakiusu ning sellest tuleneva languseohu olukorras: «Tuleta siis meelde, kust sa oled langenud, ja paranda meelt ning tee esimese armastuse tegusid! Muidu ma tulen su juurde ning lükkan su lambijala asemelt, kui sa ei paranda meelt… Paranda siis meelt, muidu ma tulen varsti su juurde ning sõdin nende vastu oma suu mõõgaga… Keda iganes mina armastan, neid kõiki ma noomin ja karistan. Ole siis innukas ja paranda meelt!» (Ilm 2:5.16; 3:19)[3]

Seitsmele kogudusele mõeldud läkitustele järgneb tegelik «ilmutus» või nägemus, mille sisuks on lühidalt kokku võttes Kristuse ja Tema tunnistajate ning saatana või metsalise ja tema omade vaheline võitlus, mis kajastab kiriku tagakiusamist ja kristlaste kannatusi ning kinnitab neid, kes jäävad ustavaks, teadmisega, et viimane sõna, tegelik meelevald ja võit on Jumalal ja «Tema Kristusel»: «Maailma kuningriik on saanud meie Issanda ja Tema Kristuse omaks ning Tema valitseb kuningana igavesest ajast igavesti… Nüüd on käes pääste ja vägi ning meie Jumala kuningriik ning Tema Kristuse meelevald, sest välja on heidetud meie vendade süüdistaja, kes süüdistab neid Jumala ees päeval ja ööl.» (Ilm 11:15; 12:10)

See ei tähenda, et kristlased ei pea kannatama – vastupidi, nagu Issand ise on «Tall, kes on tapetud» (Ilm 5:12) ja on meid «lunastanud meie pattudest oma verega» (Ilm 1:5), nii peavad ka need, kes Talle ustavaks jäävad, läbi minema «suurest viletsusest» (Ilm 7:14)

Ilmutusraamatu keskmes seisavad kolm seitsmeosalist visiooni, mida võib kujutada järgmise tabelina:

Seitse pitserit	Seitse pasunat	Seitse kuldkaussi
Esimesed viis pitserit (Ilm 6:1–11)	Esimesed viis pasunat (Ilm 8:6–9:12)	Esimesed viis kuldkaussi (Ilm 15:1–16:11)
	Kuues pasun – suured tapatalgud (Ilm 9:13–21)	Kuues kuldkauss – suur sõda Jumala päeval (Harmagedoon) (Ilm 16:12–16)
Kuues pitser – praeguse maailma lõpp (Ilm 6:12–17)	Seitsmes pasun – praeguse maailma lõpp ja uue algus (Ilm 11–15–19)	Seitsmes kuldkauss – praeguse maailma lõpp (Ilm 16:17–21)
Seitsmes pitser – teise visiooni sissejuhatus (Ilm 8:1–5)	Võitlus Kristuse ja Tema tunnistajate ning lohe ja metsaliste vahel, mis juhatab sisse kolmanda visiooni (Ilm 12:1–14:20)	

[3] Ainus, keda otseselt ei manitseta meeleparandusele, on Filadelfia kogudus, kellele öeldakse selle asemel: «Ma tulen varsti. Pea kinni, mis sul on, et ükski sinu pärga ei võtaks!» (Ilm 3:11)

Ilmutusraamatu lõpuosa moodustavad nägemused viimsest võitlusest ja kohtust ning uuest, taevast alla tulevast Jeruusalemmast, milles need, kes on ustavalt vastu pidanud, «valitsevad kuningatena igavesest ajast igavesti» (Ilm 22:5). Raamatu epiloogiks (Ilm 22:6–21) on manitsus selle sõnadest kinni pidada, hoiduda rüvedusest ja teha õigust teha ning oma rüüd [Talle veres][4] puhtaks pesta, et pärida meelevald süüa elupuust ja minna sisse Jumala linna väravast.

Keelelisi märkuseid

Johannes – nimi Ἰωάννης tuleneb heebrea nimest יוֹחָנָן või יְהוֹחָנָן ning tähendab «JHWH on armuline», «JHWH on armu andnud», «JHWH armukink».

Vend – ὁ ἀδελφὸς – sõna ἀδελφός – «vend» – koosneb eitavast eesliitest *α* ja sõnast δελφύς – «[ema-] üsa» –, tähistades nõnda eeskätt neid, kes on sama ema lapsed, ning ülekantult väga lähedasi inimesi.

Kaasosaline – συγκοινωνὸς – sõna συγκοινωνός koosneb kaasaütlevast eessõnast σύν ja sõnast κοινωνός – «kaaslane», «osaline». Sõnasõnalise tõlkena on «kaasosaline» kahtlemata omal kohal, ent paraku on sellel sõnal eesti keeles enamasti negatiivne tähendus, nii et ehk oleks mõistlik seda siinkohal vältida.

Viletsuses – ἐν τῇ θλίψει – sõna θλῖψις tähendab «ahistus», «katsumus», «surutis».

Kuningriigis – βασιλείᾳ – sõna βασιλεία – «kuningriik», «valitsus» – tuleneb tõenäoliselt sõnast βάσις, mis selles kontekstis tähistab kõrgemal kohal seismist.

Kannatlikkuses – ὑπομονῇ – sõna ὑπομονή tähendab «püsivus», «kindlameelsus», «vastupidavus».

Jeesuses – ἐν Ἰησοῦ – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest יְהוֹשׁוּעַ ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Olin – ἐγενόμην – sõna γίνομαι tähendab «saama», «sündima». Selle sõna kasutamine siin väljendab tõenäoliselt seda, et Johannes ei olnud Patmose saarel ei oma tahtel ega juhuslikult, vaid ta pidi seal olema: nii inimliku kui jumaliku autoriteedi tahtel.

Patmoseks – Πάτμῳ – nime Πάτμος etümoloogia ei ole selge. Vahel on arvatud, et see nimi võib tuleneda verbist πατέω – «tallama», «sammuma», «käima».

Sõna – τὸν λόγον – sõna λόγος tähendab «sõna», «kõne», «mõiste», ka «arusaam», «arvestus», «mõtisklus», «läbi- (või järele-) mõtlemine».

---

[4] Vrd Ilm 7:14: «Need on need, kes tulevad suurest viletsusest ning on pesnud oma rüüd ja teinud need valgeks Talle veres»

Tunnistamise – τὴν μαρτυρίαν – sõna μαρτυρία tähistab nii ametlikku, näiteks kohtus antud tunnistust, kui ka prohvetlikku ettekuulutust või usutunnistust.

Vaimus – ἐν πνεύματι – sõna πνεῦμα tuleneb verbist πνέω – «hingama», «puhuma» – ja tähistab sarnaselt heebrea sõnale רוּחַ nii vaimu, tuult kui ka hingeõhku.

Issanda päeval – ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ – sõna κυριακός tähistab Issandale või Issanda juurde kuuluvat, Issanda oma ning tuleneb Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitlist κύριος, mille algseks tähenduseks on «peremees», «omanik», «isand», «valitseja». Issanda päeva all mõtleb Johannes siin tõenäoliselt pühapäeva, nädala esimest, Kristuse ülestõusmise päeva.

Saada – πέμψον – sõna πέμπω tähistab enamasti kellegi saatmist/läkitamist mingi kindla ülesande ja/või eesmärgiga.

Kogudusele – ταῖς…ἐκκλησίαις – sõna ἐκκλησία – «kogudus», «kirik» – koosneb seestütlevast eessõnast ἐκ ja verbist καλέω – «kutsuma» – ning tähendab sõnasõnalt «välja kutsutute kogu».

Efesosse – εἰς Ἔφεσον – nimi Ἔφεσος tuleneb tõenäoliselt hetiidi sõnast 𒀀𒀀 – *appa* –, mis Jaan Puhveli *Hittite Etymological Dictionary* järgi tähendab «taga», «järel», «pärast» (nii ajalises kui ruumilises mõttes). Nime üheks võimalikuks tõlgenduseks võiks olla, et tegemist on uuslinnaga, mis rajati vana kohale või kõrvale, teiseks tõlgenduseks aga, kuna linn asub jõe ääres, et tegemist oli algselt n-ö ülejõega.

Smürnasse – εἰς Σμύρναν – nimi Σμύρνα tähendab «mürr».

Pergamoni – εἰς Πέργαμον – nimi Πέργαμος – või Πέργαμον – tuleneb tõenäoliselt kas nimest Πρίαμος (Trooja viimane kuningas) või kõrget kindlustust tähistavast sõnast πύργος ning tähendab «linnus», «[kõrgel asuv] kindlustatud paik», «tsitadell».

Tüatiirasse – εἰς Θυάτειρα – nime Θυάτειρα etümoloogia on ebakindel. Ühe hüpoteesi kohaselt tuleneb see tõenäoliselt mõnd äikesega seostatavat jumalust tähistavast foiniikia sõnast 𐤀𐤃𐤋 – *dya* või *thya.*

Sardesesse – εἰς Σάρδεις – nimi Σάρδεις võib tuleneda kas heebrea sõnast שָׂרִיד – «ellujääja» – või aramea sõnast סָרָד – «võrgukuduja».

Filadelfiasse – εἰς Φιλαδέλφειαν – nimi Φιλαδέλφεια tähendab «vennaarmastus».

Laodikeiasse – εἰς Λαοδίκειαν – nimi Λαοδίκεια koosneb sõnadest λαός – «rahvas» – ja δίκη – «õige», «õiglane», «sobiv», «kohane», «kombekas» – ning tähendab «rahva õigus».

Pöördusin ümber – ἐπέστρεψα – sõna ἐπιστρέφω tähendab «[kellegi poole] pöörduma», «[tagasi] pöörduma», «[ümber] pöörduma», ka «[enesesse] pöörduma».

Kuldlambijalga – λυχνίας χρυσᾶς – sõna λυχνία – «lambijalg», «küünlajalg» – tuleneb sõnast λύχνος – «lamp», «valgusti», «lühter» –, mis omakorda tuleneb sõnast λευκός – «valge», «särav», «hiilgav», «kirgas».

Kellel oli üll – ἐνδεδυμένον – sõna ἐνδύω – «rüütama», «riietama» – ei väljenda mitte niivõrd rõivastega katmist, kuivõrd pigem rõivastesse mähkimist.

Pikk kuub – ποδήρη – sõna ποδήρης tuleneb sõnast πούς – «jalg», «jalalaba» – ning tähendab sõnasõnalt «jalalabadeni», tähistades siin pahkluudeni ulatuvat ülerõivast.

Vasemaagi – χαλκολιβάνῳ – sõna χαλκολίβανον koosneb sõnadest χαλκός – «messing» – ja valget viirukit tähistavast sõnast λίβανος, mis tuleneb heebrea sõnast לְבֹנָה – «valge olema». Siin pole tegemist vasemaagiga, vaid pigem valgevasega.[5]

Ahjus – ἐν καμίνῳ – sõna κάμινος – «ahi» – tuleneb verbist καίω – «süütama», «põletama».[6]

Välkus – ἐκπορευομένη – sõna ἐκπορεύομαι tähendab «välja tulema/minema».[7]

Mõõk – ῥομφαία on erinevalt üsna lühikesest Rooma *gladiusest* pikk mõõk. Sama sõnaga tähistatakse ka viskeoda.

Palged – ἡ ὄψις – sõna ὄψις tähendab «nägu», «silmnägu».

Paistab – φαίνει – sõna φαίνω tuleneb sõnast φῶς – «valgus» – ja tähendab «valgustama», «valge ette tooma», «ilmutama», «ilmuma», «nähtavaks saama».

Väes – ἐν τῇ δυνάμει – sõna δύναμις tähendab «vägi», «võim», «võime».

Langesin – ἔπεσα – sõna πίπτω tähendab «kukkuma», «[maha] langema».

Surnu – sõna νεκρός – «surnud», «surnu» – etümoloogia viitab väidetavalt kadumisele (vrd «kadunu», «kadunuke») või hajumisele (haihtumisele).

Mina olen – ἐγώ εἰμι – väljend «mina olen» viitab vähemalt kaudselt Jeesuse jumalikkusele selle seose tõttu Jumala nimega יהוה : oma nime Moosesele avaldades selgitas Jumal selle tähendust sõnadega אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה – «Ma olen see, kes ma Olen!» – *Septuagintas* ἐγώ εἰμι ὁ ὤν (2Ms 3:14).

---

[5] 1739. aasta Piiblis: «hiilgawa wasse»; 1989. aasta Uues Testamendis: «kullamaagi».

[6] Siit on pärit ka sõna «kamin».

[7] 1989. aasta Uues Testamendis: «väljus». Võib-olla on 1997. aasta redaktsioonis tegemist trükiveaga.

Viimne – sõnast ἔσχατος – «viimne» – tuleneb ka sõna «eshatoloogia» või «eskatoloogia», millega tähistatakse õpetust viimsetest asjadest, eriti viimsest päevast ehk n-ö maailma lõpust.

Igavesest ajast igavesti – εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων – sõna αἰών tähistab eeskätt lõputust, igavikku, aga seda võidakse kasutada ka teatud ajastu, eeskätt pikema, inimlikult isegi tajumatult pika ajavahemiku kohta.[8]

Surmavalla – τοῦ ᾅδου – sõna ᾅδης – «põrgu», «Hades», ka «surmavald» – tuleneb tõenäoliselt eitavast eesliitest α ja verbist εἴδω – «nägema», «teadma» – tähistades seega kas «nägematut paika», «pimedat paika» või «teadmatut/tundmatut paika» («eiteakus»). Kuna Ilmutusraamatus kasutatakse põrgu tähistamiseks sõna ἄβυσσος – sõnasõnalt «sügavik», «sügavus» –, siis on siin õige tõlkida «surmavald».[9]

Võtmed – τὰς κλεῖς – sõna κλείς – «võti» – tuleneb verbist κλείω – «sulgema».[10]

Sisuline analüüs

Johannese Ilmutusraamatu alguses seisvale tervitusele ja lühikesele kokkuvõtvale tunnistusele Jeesusest Kristusest, kes «on meid lunastanud meie pattudest oma verega ning kes meid on teinud kuningriigiks, preestreiks Jumalale ja oma Isale» (Ilm 1:5j) ja tuleb taas, nii et «iga silm saab Teda näha, ka need, kes Tema on läbi torganud» (Ilm 1:7), kes «on ja kes oli ja kes tuleb, Kõigeväeline» (Ilm 1:8), järgneb kirjeldus nägemusest: «Mina, Johannes, nägin kedagi, kes oli Inimese Poja sarnane.» (Ilm 1:9.12j)

Seda kirjeldust sisse juhatades nimetab Johannes ennast oma raamatu adressaatide vennaks ja kaaslaseks «viletsuses ja kuningriigis ja kannatlikkuses» (Ilm 1:9). Eeskätt on ta aga Jeesuse kaaslane ja tunnistaja – tunnistaja, kes räägib sellest, mida on oma silmaga näinud: «Mis algusest peale on olnud, mida me oleme kuulnud, mida me oleme oma silmaga näinud, mida me oleme vaadelnud ja mida meie käed on katsunud – seda me kuulutame Elu Sõnast.» (1Jh 1:1).

Tunnistajate tunnistaja on Jeesus ise – «ustav tunnistaja, esikpoeg surnuist ja maa kuningate valitseja» (Ilm 1:5), kelle kaaslased on need, kes «tulevad suurest viletsusest ning on pesnud oma rüüd ja teinud need valgeks Talle veres» (Ilm 7:14) ning kellest mõned on andud Temast ustavalt tunnistust kuni surmani.[11]

---

[8] Vrd «eoon» – geoloogilise ajaarvamise suurim ühik (arhaikum, proterosoikum, fanerosoikum).

[9] 1739. aasta Piiblis siiski: «pörgo».

[10] Vastupidiselt avamist tähistavale soome sõnale «avain». Eestikeelne «võti» tuleneb tõenäoliselt sõnast «võtma».

[11] «Sa pead kinni minu nimest ega ole salanud minu usku ka neil päevil, mil Antipas, mu tunnistaja, minu ustav, tapeti teie juures, seal, kus elab saatan.» (Ilm 2:13)

Nägemuse saamise hetkel oli Johannes Patmose saarel, mis asub umbes kuuskümmend kilomeetrit Väike-Aasia rannikust läänes. Johannes oli seal «Jumala sõna ja Jeesuse tunnistamise pärast» (Ilm 1:9) – see, kuidas Johannes sellest kõneleb, näitab, et ta on veendunud, et tema viibimine Patmosel ei olnud juhuslik, vaid kuigi ta oli sinna saadetud tagakiusajate poolt, oli see osa Jumala plaanist, võib-olla selleks, et näidata talle ja tema kaudu neile, kelleni tema sõnum ulatub, et Jumala igavene lunastusplaan ei puuduta mitte ainult inimeste maailma, vaid tervet universumit. Nimelt on tõenäoline, et Inimese Poja paremas käes oleva seitsme taevatähe puhul (Ilm 1:16) on tegemist Plejaadide ehk Sõelatähtede seitsme kõige kirkamalt särava tähega, mis nimelt Patmose saarelt vaadelduna paiknevad taevas väga sarnaselt sellele, kuidas maakaardil paiknevad Ilmutusraamatus nimetatud seitse kogudust, kellele Issand käskis Johannesel saata seitse kirja ja kelle kaitseingleid need seitse tähte kujutavad.

Johannes sai nägemuse Issanda päeval «vaimus olles» (Ilm 1:10). See võib tähendada kas üleüldiselt meditatiivses (või kontemplatiivses) olekus olemist või vähemalt sama tõenäoliselt Jumala Vaimu poolt haaratud olemist, näiteks sarnaselt sellele, kuidas prohvet Hesekiel kirjeldab oma nägemusi: «Siis tuli minu sisse Vaim.» (Hs 2:2); «Siis tõstis Vaim mu üles.» (Hs 3:12); «Ja Vaim tõstis mu üles ja võttis minu, ja ma läksin sügava sisemise erutusega; Issanda käsi oli tugevasti mu peal.» (Hs 3:14); «Aga minu sisse tuli Vaim ja tõstis mu jalgadele seisma.» (Hs 3:24); «Ja Vaim tõstis mu maa ja taeva vahele ning viis mu Jumala nägemustes Jeruusalemma.» (Hs 8:3) Kuna järgnev kirjeldus Inimese Pojast on väga sarnane nii Hesekieli kui Taanieli nägemustele, võib arvata, et Johannes mõistis temaga toimunut just nii: ta oli sõna otseses mõttes Vaimus, Jumala Vaimu poolt endasse haaratud.

Lisaks nimetab Johannes, et see kõik toimus Issanda päeval. Selle puhul on tõenäoline, et ta peab silmas nädala esimest päeva, s.t pühapäeva, Kristuse ülestõusmise päeva, mil juba esimestel kristlastel kujunes tavaks koguneda jumalateenistuse pühitsemiseks. Ilmutusraamatu kontekstis on pühapäeva kui Issanda päeva pühitsemine igati omal kohal, kuna Johannese nägemuses põimuvad maapealse, kannatava ja võitleva kiriku tunnistus ja jumalateenistus samaaegselt taevas toimuva võidutseva kiriku liturgiaga.[12]

Kõigepealt Johannes kuuleb midagi: «[Ma] kuulsin enese taga valju häält, otsekui pasunast, mis ütles: «Mida sa näed, kirjuta raamatusse ning saada neile seitsmele kogudusele: Efesosse ja Smürnasse ja Pergamoni ja Tüatiirasse ja Sardesesse ja Filadelfiasse ja Laodikeiasse.»» (Ilm 1:10j) Need seitse kirja seisavad Ilmutusraamatu teises ja kolmandas peatükis ning on valdavalt üsna karmisõnalised – kuigi neis ei

[12] «Ja ma nägin otsekui tulega segatud klaasmerd ja neid, kes olid võitnud metsalise ning ta kuju ja ta nime arvu, seisvat klaasmere ääres, Jumala kandled käes. Nad laulsid Jumala sulase Moosese laulu ja Talle laulu: «Suured ja imelised on Sinu teod, Issand Jumal, Kõigeväeline! Õiged ja tõelised on Sinu teed, Sa paganate kuningas! Kes ei peaks kartma Sind, Issand, ning ülistama Sinu nime? Sina üksi oled püha, kõik paganad tulevad ning kummardavad Sinu ette, sest Su õiged seadmised on saanud avalikuks.»» (Ilm 15:2–4)

puudu ka mõningane kiitus ning nende eesmärgiks on isegi noomides julgustada ja nii väljast kui seest tulevate ohtudega silmitsi seisvaile kristlastele uut lootust ja usujulgust anda.

Ümber pöördudes nägi Johannes seda, kes temaga kõneles – «kedagi, kes oli Inimese Poja sarnane» (Ilm 1:13) ning seisis seitsme kuldlambijala keskel, hoides käes seitset taevatähte – need seitse lambijalga olid seitse kogudust, seitse tähte aga nende seitsme koguduse inglid (Ilm 1:20). Seitse lambijalga viitavad kahtlemata Vana Testamendi kogudusetelgi ja hiljem templi seitsme lambiga lambijalale (2Ms 25:31–37; 37:17–24), ning ka Inimese Poja kuju oli tuttav juba Vana Testamendi päevil: «Ja ma nägin öistes nägemustes, vaata, taeva pilvedega tuli keegi, kes oli Inimesepoja sarnane. Ja Ta saabus Elatanu juurde ning viidi Tema ette. Ja Temale anti valitsus ja au ning kuningriik; ja kõik rahvad, suguvõsad ja keeled teenisid Teda. Tema valitsus on igavene valitsus, mis ei lakka, ja Tema kuningriik ei hukku.» (Tn 7:13j)

Üleüldse on Johannese nägemus Inimese Pojast väga sarnane prohvet Taanieli nägemusega, ent on tähelepanuväärne, et Johannese nägemuses on Taanieli nähtud kaks isikut – Elatanu ja Inimesepoeg – saanud kokku üheks Inimese Pojaks. Johannese tunnistus on – see tuleb välja mitmetest detailidest –, et Jeesus, Inimese Poeg, on tõeline Jumal: Looja, Lunastaja ja Kohtumõistja, kelle käes on kõik meelevald igavesest igavesti.

Johannese nägemuses on Inimese Poja pea ja juuksed valge nagu vill, nagu lumi. Taanieli nägemuses on Elatanu kuub «valge nagu lumi ja Ta juuksed nagu puhas vill» (Tn 7:9). Johannese nägemuses on Inimese Poja «silmad nagu tuleleek» (Ilm 1:14). Taanieli nägemuses olid Elatanu aujärjeks tuleleegid, selle rattaiks oli põlev tuli ning selle juurest voolas välja tulejõgi.

Väga sarnane Johannese nägemusega on üks teinegi Taanieli nägemus: «Ja ma tõstsin oma silmad üles ning vaatasin, ja ennäe, seal oli üks mees, linased riided seljas ja niuded vöötatud Uufase kullaga. Ta ihu oli nagu krüsoliit ja ta pale oli välgutaoline, ta silmad olid nagu tulelondid, ta käsivarred ja jalad hiilgasid vase sarnaselt; ja ta sõnad kõlasid nagu rahvahulga rõkkamine.» (Tn 10:5j) See sarnaneb peaaegu üksüheselt Johannese kirjeldusega Inimese Pojast: «[Tal] oli üll pikk kuub, vöötatud rinde alt kuldvööga. Aga Tema pea ja juuksed olid valged nagu valge vill, nagu lumi, ning Tema silmad nagu tuleleek, ning Tema jalad olid vasemaagi sarnased, kui see on hõõguvas ahjus, ning Tema hääl oli otsekui suurte vete kohin.» (Ilm 1:13–15)

Inimese Poja pahkluudeni ulatuva ülekuue kohta kasutab Johannes sõna ποδήρης, millega *Septuagintas* tähistatakse ülempreestri ülekuube (vt nt 2Ms 28:4) ning mille heebreakeelne vaste מְעִיל on täpselt sama tähendusega: «pahkluudeni ulatuv ülekuub». Niisiis ilmutab Inimese Poeg, s.t Jeesus, ennast Johannesele suure, lausa kuningliku ülempreestrina – kuninglikkusele viitab kuldne vöö, millega Ta on rinnust vöötatud.[13]

[13] Vrd nt 1Mak 10:89: «Ta saatis temale kuldpandla, nagu on viisiks anda kuninga sugulastele.»

Tulelontidena leegitsevad silmad viitavad sellele, et Inimese Poeg näeb ja teab kõike: «Ma tean su tegusid!» (Ilm 2:2) See on tuli, mis võib põletada ja hävitada – neid, kes Inimese Pojale vastu hakkavad –, ent mis võib ka puhastada ja tervendada – neid, kes Teda kuulda võtavad ja Talle ustavaks jäävad: «Sest vaata, päev tuleb, põlev nagu ahi, ja kõik ülbed ja kõik, kes pattu teevad, on nagu kõrred. Ja see päev, mis tuleb, põletab nad ära, ütleb vägede Issand, ega jäta neile ei juurt ega oksa. Aga teile, kes te mu nime kardate, tõuseb õiguse päike ja paranemine tema tiibade all.» (Ml 3:19j)

Inimese Poja pale paistis nagu päike oma hiilguses ja väes – Ta on tõeline õiguse päike. Tema suust aga tuleb välja otsekui kaheterane mõõk – seesama, mille kohta Heebrea kirjas öeldakse: «Jumala sõna on elav ja tõhus ja vahedam kui ükski kaheterane mõõk ning tungib läbi, kuni ta eraldab hinge ja vaimu, liigesed ja üdi, ning on südame meelsuse ja kaalutluste hindaja.» (Hb 4:12) Tema hääl on «otsekui suurte vete kohin» (Ilm 1:15) – seda kohinat ei tekita mitte ainult Tema sõnad, vaid kogu Ta kohalolu, sarnaselt prohvet Hesekieli kogetule: «Ja vaata: Iisraeli Jumala auhiilgus tuli ida poolt. Selle kohin oli nagu suurte vete kohin, ja maa helendas Tema auhiilgusest.» (Hs 43:2)

Midagi sarnast oli Johannes näinud juba varem – siis, kui Jeesus võttis ta koos Peetruse ja Jaakobusega kaasa muutmismäele: «Ja Ta muudeti nende ees; Ta pale säras otsekui päike, Ta rõivad said valgeks otsekui valgus.» (Mt 17:2) Ometi oli siin ääretult suur erinevus: kui apostlid nägid muutmismäel kirgastatud Kristust, siis ilmselt täitis see nägemus nad esmalt vaimustusega ning nad jäid Jeesust, Moosest ja Eelijat imetledes arvatavasti lihtsalt aukartlikult eemale seisma. Alles siis, kui nad olid kuulnud pilvest kostnud Isa häält, nad kohkusid ja kummardusid maani (Mt 17:6). Nüüd aga koges Johannes midagi hoopis võimsamat ja hirmuäratavamat, nii et ta langes maha otsekui oleks ta surnud. Johannes taipas, et see, keda ta nägi – Inimese Poeg, jah, seesama Jeesus, kellega koos ta oli kolm aastat ringi rännanud – pole mitte ainult Inimese, vaid ka Jumala Poeg – Ta on Jumal kogu oma auhiilguses.

Johannese reaktsioon sellele äratundmisele oli samasugune, nagu prohvet Jesajal, kui ta oli näinud Issandat Tema aujärjel: «Häda mulle, sest ma olen kadunud! Sellepärast et ma olen roojane mees huultelt ja elan roojaste huultega rahva keskel; sellepärast et mu silmad on näinud kuningat, vägede Issandat.» (Js 6:5) Johannes ütleb: «Kui ma Teda nägin, langesin ma Tema jalge ette nagu surnu.» (Ilm 1:17)

Jeesus kinnitab koheselt, et Johannese on õigus, et Ta on tõepoolest Jumal: «Mina olen Esimene ja Viimne ja Elav. Ma olin surnud, ning ennäe, ma elan igavesest ajast igavesti ning minu käes on surma ja surmavalla võtmed.» (Ilm 1:17j) Ei ole mingit kahtlust, et Johannes tundis väga hästi Vana Testamendi kirjakohti, kus sedasama ütleb enda kohta Jumal: «Nõnda ütleb Issand, Iisraeli kuningas, ja tema lunastaja, vägede Issand: Mina olen esimene ja viimane, ja ei ole muud Jumalat kui mina.» (Js 44:6); «Kuule mind, Jaakob, ja Iisrael, mu kutsutu! See olen mina! Mina olen esimene, mina olen ka viimne.» (Js 48:12) Jeesus on Esimene ja Viimne, Ta on Jumal – mingit muud võimalust siin ei ole.

Ta on ainus tõeline Jumal. Ta on kõige Looja, sest «kõik on tekkinud Tema läbi, ja ilma Temata ei ole tekkinud midagi, mis on tekkinud» (Jh 1:3). Ta on Lunastaja ja Ta on see, kes tuleb viimsel päeval kohut mõistma elavate ja surnute üle. Johannese nägemus ja kogemus haakuvad siin suurepäraselt Jesaja prohvetikuulutusega: «Kas on muud Jumalat kui mina? Mina küll ei tea, ei, muud kaljut ei ole![14] Tuleta seda meelde, Jaakob, ja sina, Iisrael, sest sa oled mu sulane: ma olen sind valmistanud, sa oled mu sulane: Iisrael, ma ei unusta sind! Ma kaotan su üleastumised nagu pilvituse ja su patud nagu pilve! Pöördu minu poole, sest ma lunastan sind!» (Js 44:8.21j)

Nagu Vana Testamendi prohvetiraamatuis ütleb Jumal korduvalt: «Ära karda!», nii ütleb nüüd Inimese Poeg Tema ees otsekui surnult maas lamavale Johannesele: «Ära karda! Mina olen Esimene ja Viimne ja Elav. Ma olin surnud, ning ennäe, ma elan igavesest ajast igavesti ning minu käes on surma ja surmavalla võtmed.» (Ilm 1:17j) Me ei pea kartma, sest Tema, kes on tõeline Jumal, kelle nägemine mõjub meile nii, et me langeme Tema jalge ette, otsekui oleksime surnud, on seesama, kes on ise surnud selleks, et meie võiksime elada – Ta on loovutanud iseennast selleks, et me ei hukkuks, vaid võiksime pärida igavese elu, Ta on «kõrvaldanud surma ning on evangeeliumi kaudu toonud valge ette elu ja kadumatuse» (2Tm 1:10), Tema «käes on surma ja surmavalla võtmed» (Ilm 1:18).

> On tähelepanuväärne, et Inimese Poja kätte mahub väga palju: Tema paremas käes on seitse taevatähte, kes on seitsme koguduse inglid, ja samal ajal saab Ta panna oma parema käe maas lamava Johannese pea peale, et teda julgustada ja ta üles tõsta, ning Tema käes on ka surma ja surmavalla võtmed. Talle ei ole midagi võimatu – sest Ta on Jumal, «Tema valitsus on igavene valitsus, mis ei lakka, ja Tema kuningriik ei hukku» (Tn 7:14).

Johannes kujutab Jeesust Ilmutusraamatus nii Inimese Pojana kui Jumala Tallena. Jumala Tallena on Jeesus eeskätt Lunastaja, kes on meie eest tapetud ja «kes meid armastab ning on meid lunastanud meie pattudest oma verega» (Ilm 1:5). Inimese Pojana on Jeesus aga pigem hohtumõistja, kellel on «kuldpärg peas ning vahe sirp käes» (Ilm 14:1). Ta ei ole aga mitte selline kohtumõistja, kes tahaks kedagi hukata, vaid Tema sooviks on «kõikide peale halastada» (Rm 11:32).

Jutluseks

Issanda muutmise püha on vähemalt läänekirikus üks uuematest pühadest. Suurest osast keskaegsetest kohalikest kalendritest seda ei leia; seal, kus seda tähistati, tehti seda enamasti 6. augustil, mõnel pool ka 7. augustil. Idakirikus on Issanda muutmise püha hiljemalt 7. sajandist tähistatud 6. augustil, Armeenia kirikus 7. pühapäeval pärast Kolmainupüha (samamoodi alates 16. sajandist ka Rootsi ja Soome kirikuis, kust see on üle võetud praegusesse EELK kalendrisse). Kogu läänekiriku jaoks kohustuslikuna

[14] «See kalju oli aga Kristus.» (1Kr 10:4)

kehtestas 6. augustil tähistatava Issanda muutmise püha paavst Callistus III aastal 1457 tänuks aasta varem türklaste üle saavutatud võidu eest Belgradi all. Luterlikes kirikutes on Issanda muutmist traditsiooniliselt tähistatud Ilmumisaja viimasel pühapäeval.

Issanda muutmise püha aluseks oleva evangeeliumijutustuse keskseks sõnumiks on esmalt kinnitus Jeesuse jumalikkusest, mis avaldus Tema kirgastamises ja taevast kostnud Isa hääles, millega Jumal kordas nüüd juba Jeesuse jüngritele kuuldavalt sedasama, mida oli öelnud Jeesusele endale Tema ristimisel: «See on mu armas Poeg, Teda kuulake!» (Mk 9:7; vrd Mk 1:11)

Seda kinnitust ei tule mõista mitte ainult jüngrite teavitamisena Jeesuse tõelisest olemusest, vaid tõepoolest nende kinnitamisena, ettevalmistamisena kõigeks järgnevaks. Üks kolmest tookord Jeesusega mäel viibinud jüngrist, Peetrus, kirjeldab seda sündmust põhjapaneva kogemusena, mis on olnud tema jaoks määravam isegi pühakirjatunnistusest: «Ja seda häält me kuulsime tulevat taevast, kui me olime koos Temaga pühal mäel. Ja nii on meil midagi kindlamat prohvetisõnast ja te teete hästi, kui panete tähele seda nagu lampi, mis paistab hämaras paigas, kuni päev hakkab hahetama ning koidutäht tõuseb teie südameis.» (2Pt 1:18j)

Teiseks oluliseks osaks Issanda muutmise püha sõnumist on Eelija ja Moosese ilmumise läbi antav tunnistus sellest, et Jeesuses on täitunud nii Vana Testamendi prohvetite ettekuulutused kui ka kõik see, mille eelkujutiseks ja ettevalmistuseks on Moosese Seadus. See, kuidas Jeesus vanad ettekuulutused täide viib, tuleb eriti selgelt esile Luuka evangeeliumi kirjelduses[15], kuid ka teise lugemisaasta Evangeeliumile (Mk 9:2–8) järgnevad salmid kannavad sedasama mõtet: Inimese Pojal «tuleb palju kannatada ja Teda põlatakse» (Mk 9:12).

Teise lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks on Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi kirjeldus Issanda ilmumisest kõrbes lambaid ja kitsi karjatavale Moosesele põlevas kibuvitsapõõsas (2Ms 3:9–15). Jumal näitas ennast Moosesele, et anda talle teada oma kavatsusest vabastada Iisraeli rahvas Egiptuse orjapõlvest. Selle ilmumise käigus andis Jumal Moosesele teada ka oma nime, s.t oma olemuse sellena, «Kes On».

Ilmutusraamatu tekstile jutlustades on sobilik keskenduda ühelt poolt tunnistusele sellest, et Jeesus, Inimese Poeg, on tõeline Jumal – seesama, kes juba Vanas Testamendis annab prohvetite kaudu korduvalt teada oma päästetahtest ning kes on teinud kõik selleks, et mitte keegi ei hukkuks, vaid et kõik võiksid pärida igavese elu. Tema käes on kõik meelevald nii taevas kui maa peal, Tema valitsus kestab igavesest igavesti. Ta tunneb meid läbi ja läbi, teab kõiki meie tegusid, ükski meie patt ei ole Tema eest varjatud, Tema sõna on vahe nagu kaheterane mõõk ja pilk Tema silmist võib meid

[15] Ja ennäe, kaks meest kõnelesid Jeesusega, need olid Mooses ja Eelija, kes kirkuses ilmudes rääkisid Tema eluotsast, sellest, mis Tal Jeruusalemmas tuli täide viia. (Lk 9:30j)

tuhaks põletada – ent kõige selle juures ütleb Ta meilegi, et me ei pea kartma, sest kõik on Tema käes, nii taevatähed kui surma ja surmavalla võtmed, ning Tema, Inimese Poeg, on seesama Jumala Tall, kes on meid oma vere läbi lunastanud.

See ei tähenda, et me ei peaks suhtuma Temasse aukartusega – muidugi peame, nagu isegi Tema armastatud jünger Johannes, kes Teda nähes otsekui surnult Ta jalge ette langes. Aga Jeesuse, Inimese ja Jumala Poja, soov ei ole mitte see, et me sureksime, vaid et me elaksime – nagu Tema, kes oli surnud, elab igavesest ajasti igavesti.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidena:

1. Johannes, Jeesuse armastatud jünger, oli ainus kaheteistkümnest apostlist, kes elas kõrge vanuseni ja suri loomulikku surma. See ei tähenda aga, et ta poleks pidanud kannatama – ka teda kiusati taga, piinati ja saadeti pagendusse. Ometi oli seegi osa Jumala plaanist – nii leidis Johannes ennast millalgi üsna oma elu lõpuaastail Patmose saarelt, kuhu ta oli asumisele saadetud. Seal sai talle osaks nägemus, millest võime lugeda Ilmutusraamatust ja mille eesmärgiks oli maa peal tagakiusu kannatavaid kristlasi julgustada, neile uut lootust ja usukindlust anda.
2. Johannesele ilmus Jeesus ise. Johannes tundis Jeesust, oli Teda oma silmaga näinud, lausa käega katsunud, nagu ta ütleb oma esimeses kirjas. Ta oli näinud Jeesust nii enne kui pärast ristisurma, ka Tema taevasseminemisel. Johannes oli näinud ka Jeesuse kirgastamist muutmismäel – ent nüüd sai talle osaks midagi, mida ta polnud varem kogenud ja mis ei täitnud teda pelgalt hirmuga, vaid pani ta Jeesuse jalge ette langema, otsekui oleks ta surnud. Johannes mõistis, et Jeesus on mitte ainult Inimese Poeg – tõotatud Messias ja tema armastatud Õpetaja –, vaid et Ta on tõeline Jumal. See, mida Johannes nägi, vastab üsna üksüheselt Vana Testamendi prohvetite kirjeldustele sellest, kuidas nad olid näinud Jumalat. Johannes teadis nüüd kindlalt, kes Jeesus on.
3. On loomulik, et enda leidmine Jumala palge eest mõjub just nii, nagu Johannes ütleb: et ta langes Tema jalge ette otsekui oleks ta surnud. Aga mitte see ei ole Jumala soov ega plaan: Jumala tahtmine ei ole mitte, et me sureksime, vaid et me elaksime. Selleks on Ta andnud oma Ainusündinu, selleks sai Tema Poeg inimeseks – et meid oma püha ja kalli vere läbi, oma ristisurma läbi, lunastada ja meile oma ülestõusmise väes pattude andeksandmine ning uus ja igavene elu kinkida. Jeesus Kristus, tõeline inimene ja tõeline Jumal, on Inimese Poeg, kes tuleb viimsel päeval kohut mõistma nii elavate kui surnute üle, ent Ta on ka Jumala Tall, kes on meid ennast ohvriks tuues lunastanud. Nagu Johannesele, nii ütleb Ta ka meile: «Ära karda! Mina olen Esimene ja Viimne ja Elav. Ma olin surnud, ning ennäe, ma elan igavesest ajast igavesti ning minu käes on surma ja surmavalla võtmed.» Ilm 1:17j)